

конституційна і судова столиця Сукре та адміністративна і законодавча столиця Ла-Пас в Болівії; офіційною столицею Беніну є Порто-Ново, а де-факто – Котону [5].

Сезонною роздвоєністю функцій відрізнялися столиці тропічних країн в колоніальний період: у Британській Індії літня столиця в 1912-1947 роках знаходилася не в Делі, а в Шимлі; на Філіппінах в 1910-1975 роках столиця на літній період переміщалася з Маніли (а потім з Кесон-Сіті) в Багіо. Потрійні столиці існують в Німеччині і ПАР. Окрім політичних, у багатьох країнах світу є неформальні столиці, які є головними економічними або культурними центрами країн. Такими є Нью-Йорк (США), Шанхай (Китай), Калькутта і Бомбей (Індія), Стамбул (Туреччина), Мілан (Італія), Франкфурт-на-Майні (Німеччина), Торонто (Канада), Сан-Паулу і Ріо-де-Жанейро (Бразилія) [3].

Висновки. Отже, майже всі держави світу мають столиці – міста, де розміщені їхні верховні органи державної влади. Столиці бувають офіційні та неофіційні (фактичні). Крім того, у деяких країнах столичні функції виконують два або більше міст. Місто стає столицею тоді, коли воно в змозі організувати культурний простір і комунікацію всієї держави та представити його зовні (у світ). Столиця держави є містом, яке повинне представляти інтереси кожного регіону окремо і всіх разом, висувати геополітичні ініціативи на державному рівні і бути політичним лідером. Конкурентоспроможність держав часто визначається конкурентоспроможністю їх столиць.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко-Бойчук О.В. Світові тенденції розвитку міст-столиць: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / О. В. Бойко-Бойчук. – Режим доступу : www.academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07bovmmd.htm.
2. Глибовець В. Л. Методи суспільно-географічного дослідження столичного міста для потреб туризму / В. Л. Глибовець // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Географія. – 2010. – № 21. – С. 68–74.
3. Грицевич В. С. Геопросторові поєднання столиць держав світу / Грицевич В. С., Майданська І. Т. // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. Том 10. Вип. 2. – Сімферополь: Таврійський університет ім. В. Вернадського, 2014. – С. 108-113.
4. Раимов Т. Столицы как объект экономико-географического исследования / Т. Раимов // Вестник Московского университета. Серия : Экономика. – 1971. – № 5. – С. 32-34.
5. Росман В. Столицы, их многообразие, закономерности развития и перемещения / В. Росман. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2013. – 336 с.
6. Скопненко Ю.Г. Класифікація столиць Європейських держав / Ю. Г. Скопненко // Правничий вісник Університету “КРОК”. – 2014. – Вип. 19. – С. 93-100.
7. Скопненко Ю. Г. Столичне місто як об’єкт управління : порівняльно-правовий аспект / Ю. Г. Скопненко // Віче. – 2014. – № 20. – С. 20-24.
8. Сташко Я. С. Типізація столиць світу / Я. С. Сташко, С. І. Сюткін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://scinotesgeo.at.ua/Volume_1/stashko.pdf.
9. Сюткін С. І. Соціально-економічна географія: терміни і поняття / С. І. Сюткін. – Суми : Медіа Інформ, 2007. – 44 с.

*Гуменюк Вікторія, Балабан Зоряна
Науковий керівник: доц. Потокій М. В.*

ТЕРНОПІЛЬЩИНА І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЕКСПОРТУ ПОСЛУГ)

Обсяги експорту та імпорту послуг із Тернопільської області, у тому числі в країни – члени Європейського Союзу, за останні п’ять років зазнають значних змін, то збільшуючись, то зменшуючись, однак не опускаються нижче 43 і 5 мільйонів доларів, у тому числі для країн ЄС – 35 і 5 мільйонів доларів відповідно. Відповідно і сальдо в зовнішній торгівлі послугами в області додатне.

Таблиця 1

Обсяги експорту та імпорту послуг в Тернопільській області, млн. дол. *

	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Експорт послуг, у тому числі до країн ЄС	58,3199	55,8881	43,4756	79,9416	57,8139
	51,1399	46,435,1	35,5570	72,3053	49,2596
Імпорт послуг, у тому числі із країн ЄС	12,6287	8,4678	10,3927	5,7889	8,6792
	10,8645	7,4594	5,4486	5,4486	8,2100

*) За даними Головного управління статистики в Тернопільській області

Кількість підприємств, установ і закладів, які здійснюють зовнішньоторгові операції, як і кількість країн – партнерів зовнішньоекономічної діяльності, практично не змінилася (таблиця 2).

Частка Тернопільської області в загальному обсязі експорту та імпорту послугами залишається виправдано низькою. Серед областей-сусідів Тернопільська область посідає досить скромне місце як за обсягами експорту-імпорту послуг та і за часткою їх в загальнодержавних обсягах.

Таблиця 2

Кількість підприємств Тернопільської області, які здійснюють експорт та імпорт послуг*

Вид діяльності	Рік		
	2014	2016	2017
Кількість підприємств, установ і закладів, які здійснюють зовнішню торгівлю послугами, у тому числі в експорті	79	78	78
в імпорті	43	51	51
Кількість країн, із якими здійснюються зовнішньоторгові операції	59	54	54
	100	103	95

*) За даними Головного управління статистики в Тернопільській області

Обсяги експорту послуг. У 2013 році загальна вартість експортних послуг країнам ЄС складала 51,1522 млн. дол. або 87,7% від загального обсягу експорту послуг, у 2014 р. – у 2014 році – 46,4351 млн. доларів США (83,1%), у 2015 вона впала до 35,557 млн. дол. (81,8%), але найвищою вона була в 2016 році і складала 72,3053 (90,4%). У 2017 р. вона склала 49,2596 млн. дол. (85,2%).

Упродовж року експорт послуг значно коливається. У 2017 р. на I квартал припадало 19,1%, на II квартал – 27,4%, на III квартал – 25,6%, на IV квартал – 27,9%.

Розподіл експорту за країнами. Найбільші обсяги експорту послуг у 2013 р. із країн ЄС були в Польщу (46,651 млн. доларів чи 78,3% від загального обсягу експорту послуг), Велика Британія (1,4744 чи 2,5%), Швеція (1,1552 чи 2,0%), Німеччина (1,0373 чи 1,8%). Дещо в менших обсягах послуги фірмам надавалися Естонії (713,1 тис. дол.), Нідерландів (306,8), Франції (166,6), Австрії (136,7), Данії (109,5), у значно менших розмірах – Угорщини (99,1), Бельгії (74,2), Литви (63,0), Італії (59,8), Іспанії (58,4). У обсягах до 10 тисяч доларів експортувалися послуги в Болгарію, Люксембург, Португалію, Румунію, Словаччину, Словенію, Хорватію і Чехію.

У 2017 р. найбільшими торговими партнерами в експорті послуг були громадяни, підприємства, установи та заклади Польщі (39,616 млн. дол.), Швеції (5,9483), Німеччини (1,1798), Естонії (0,7532), Великої Британії (0,6098), Франції (0,4756), Бельгії (0,2867), Литви (0,1318). У розмірах, що не перевищують 100 тисяч доларів США, послуги надавалися фірмам Австрії, Болгарії, Нідерландів, Румунії, Словаччини, Угорщини, Чехії.

Структура експорту послуг. Надані послуги систематизують у певні групи (таблиця 3).

У структурі наданих послуг у 2014 р. на першому місці були послуги з переробки матеріальних ресурсів (35,5419 млн. дол. або 72,2% від усього обсягу наданих послуг; таблиця 4). Надавалися підприємствам, установам і фірмам Польщі (33,7638 млн. дол.), Естонії (894,5 тисяч доларів), Бельгії (202,5) і Франції (101,5 тисяч доларів).

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

У 2017 р. цей вид послуг був пріоритетним і склав 36,3816 млн. дол. Дані послуги надавалися Польщі (34,4257 млн. дол.), Естонії (0,7334), Бельгії (0,2568), Франції (53,5 тис. дол.), Румунії (45,3), Угорщині (19,2), Великій Британії (8,2 тис. дол.).

Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій, у 2013 р. склали всього 10 тисяч доларів США і надавалися Польщі. У 2016 р. сягали 209,8 тисяч доларів і надавалися Італії (46%), Польщі (45%) і Словаччині. В інші роки даний вид іноземним державам не надавався.

Таблиця 3

*Динаміка та структура експорту послуг в країні ЄС**

№	Вид послуг	Роки		
		2014	2016	2017
1	Послуги з переробки матеріальних ресурсів**	22	64	19
		34,96	25,62	35,54
2	Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	-	8	...
		75,3	0,209	0,3
3	Транспортні послуги	7	8	47
		9,260	5,416	10,34
4	Послуги, пов'язані із подорожами	2	0	8
		0,564	1,176	1,299
5	Послуги з будівництва	-	7	...
		1,2	1,892	2,6
6	Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	3	98	4
		1,312	37,51	1,510
7	Ділові послуги	7	8	8
		0,335	0,463	0,130
Усього		51	53	96
		46,43	72,30	49,25
		100	100	100

*) За даними Головного управління статистики в Тернопільській області

Значними за обсягами в експорті були транспортні послуги, обсяг яких у 2014 р. 9,2607 млн. дол. США, а в 2017 р. – 10,7734 млн. дол. Вони стосуються послуг автомобільного транспорту, зокрема вантажного (93,4%), та транспортно-експедиційних послуг автомобільного транспорту.

У 2017 р. цей вид послуг надавався Швеції (5,6134 млн. дол.), Польщі (3,2461), Німеччині (531,3), Великій Британії (498,5 тисяч доларів). У обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів, вони надавалися Австрії, Греції, Естонії, Литві, Нідерландам, у дуже незначних обсягах – Болгарії, Італії, Литві, Словаччині, Угорщині, Франції, Чехії.

Значними за обсягами в експорті були послуги, пов'язані із подорожами. У 2017 р. обсяг експорту цих послуг сягнув 1,2998 млн. дол. Вони стосувалися головним чином послуг, пов'язаних із освітньою подорожжю, у тому числі освітніх послуг і послуг, пов'язаних із проживанням під час навчання.

Ці послуги надавалися громадянам Польщі (1,2 млн. дол.), Німеччині (15,6 тис. дол.), Швеції (10,8), Великої Британії (9,3), Чехії (8,5), Болгарії (7,1), Бельгії (6,2), Естонії (2,9), Данії (2,0), Австрії (1,1), Італії (0,8), Литви (0,7), Нідерландів (0,5), Угорщині (0,4), Словаччині (0,2).

У 2016 р. Литві надавалися послуги в будівництва в обсязі 1,8927 млн. дол. В інші роки цей вид послуг іноземним державам не надавався.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні й інформаційні послуги країнам ЄС у 2014 р. склали 1,3123 млн. дол., у 2017 р. – 1,5104 млн. дол. У 2016 р. вони склали 37,5199 млн. дол. і надавалися головним чином Швеції у обсязі 35,9533 млн. дол., Франції (578,7 тис. дол.), Великій Британії (553,3), Німеччині (429,6), Нідерландам (5,0). Даний вид послуг надавався громадянам Німеччини (672,2 тис. дол.), Франції (415,9), Швеції (324,1), Великої Британії (93,5), Нідерландів (39,7) і Бельгії (10,0).

Ділові послуги у 2014 р. надавалися у обсязі 335,4 тисяч доларів і розподілялися наступним чином: на професійні та консалтингові послуги припадало 298,7 тисяч доларів (89%), на послуги операційного лізингу – 9,7 тисяч доларів (3%), інші ділові послуги – 27,0 тисяч доларів (8%). Їх обсяг досяг максимуму в 2015 року, а в наступні роки суттєво знизився, як і частка у загальному обсязі експорту послуг.

У 2015 р. найвища частка даного виду послуг припала на Румунію (75%).

У 2017 р. на професійні та консалтингові послуги припадав 51% всіх ділових послуг. Вони надавалися Болгарії (52,1 тис. дол.), Словаччині (37,9), Польщі (33,6), Німеччині (5,7), у дуже мізерних обсягах – Великій Британії, Італії, Литві, Румунії, Угорщині, Франції.

Таблиця 4

Групування країн Європейського Союзу за обсягами експорту послуг у 2013 і 2016 роках*

№	Обсяг експорту послуг	Країни Європейського Союзу	
		2013 рік	2016 рік
1	Від 1,1 до 45,651 млн. дол.	Велика Британія, Німеччина, Польща, Швеція	Велика Британія, Литва, Польща, Швеція
2	Від 500,1 тис. до 1,0 млн. дол.	Естонія	Естонія, Німеччина, Франція
3	Від 100,1 до 500,0 тис. дол.	Австрія, Данія, Нідерланди, Франція	Бельгія, Болгарія, Латвія, Нідерланди
4	Від 50,1 до 100,0 тис. дол.	Бельгія, Іспанія, Італія, Литва, Угорщина	Австрія, Італія, Румунія, Словаччина
5	Від 10,1 до 50,0 тис. дол.	Латвія	Данія, Португалія, Угорщина, Чехія
6	Від 5,1 до 10,0 тис. дол.	Словаччина, Словенія, Чехія	Ірландія, Іспанія, Хорватія
7	Від 1,1 до 5,0 тис. дол.	Болгарія, Люксембург, Румунія, Хорватія	
8	Менше 1,0 тис. дол.	Португалія	Греція, Словенія

*) Дані на 2016 рік повніше відображають обсяги експорту послуг у порівнянні із пізнішими даними

Польща – країна не змінила свого положення в таблиці групування;

Бельгія – країна піднялася в таблиці групування;

Сербія – країна опустилася в таблиці групування;

Ірландія – нова країна в таблиці групування;

Люксембург – країна, якій перестали надаватися послуги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України про зовнішньоекономічну діяльність. Верховна Рада УРСР. Закон від 16.04.1991 № 959-ХІІ. Редакція від 07.08.2011.
2. Зовнішньоекономічна діяльність на Тернопільщині / Тернопільський Енциклопедичний Словник / Передмова Геннадія Яворського. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2004. – Т. 1. А – Й. – 696 с.
3. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2014 році. Статистичний збірник / За редакцією Н. С. Дідуник; відповідальна за випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 121 с.
4. Зовнішня торгівля Тернопільської області товарами і послугами у 2017 / За редакцією Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц і Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2018. – 122 с.
5. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2014 рік. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 442 с.

6. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2017 рік / За редакцією А. А. Чорного; Відповідальні за випуск Т. М. Гришук, Н. С. Дідуник. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 428 с.

Ірина Вовк

Науковий керівник – доц. Питуляк М.Р.

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ І ТУРИЗМУ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Метою статті є аналіз природних ресурсів Волинської області, які мають важливе значення рекреації і туризму.

Природно-ресурсні чинники рекреації й туризму завжди були і залишаються одними із провідних, оскільки спрямовані на задоволення потреб у відпочинку, оздоровленні, лікуванні, пізнанні та ін. На розвиток туристсько-рекреаційної діяльності впливає багато чинників: природні, культурно-історичні, економічні, соціальні, демографічні, політико-правові, екологічні. На формування туристсько-рекреаційної діяльності значний вплив мають також рівень освіти, культури населення, його естетичні потреби. Отже, туристсько-рекреаційна діяльність в кожному районі чи регіоні має свої особливості через вплив окремих чинників [3].

Відповідно рекреаційно-туристичні ресурси та можливість їх використання суттєво впливають на напрями розвитку рекреації і туризму. Вони обумовлюють вибір туристами і рекреантами того чи іншого регіону для відвідування і мають незмінну цінність. Рекреація в національних природних парках стала важливим елементом дозвілля та оздоровлення міських жителів

Рекреаційні ресурси — це об'єкти, явища і процеси природного та антропогенного походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації і туризму. Вони є матеріальною і духовною основою формування ТРС різного типу і таксономічного рангу[4].

До природних рекреаційних ресурсів належать природні та природно-антропогенні геосистеми, природні об'єкти, явища і процеси, які володіють внутрішніми і зовнішніми властивостями й характерними рисами для організації сезонної або цілорічної рекреаційної діяльності. У межах природних рекреаційних ресурсів можна виокремити кліматичні, ландшафтні, орографічні, бальнеологічні, біотичні, грязьові, водні та інші ресурси. У свою чергу кожен із цих видів складається з окремих підвидів, наприклад бальнеологічні ресурси поділяються на мінеральні води різного хімічного складу, а отже, і різної лікувальної дії [5].

Вивчення рекреаційних потреб є відправною точкою у виявленні закономірностей формування, функціонування і розвитку ТРС: адже саме вони визначають просторово-часову динаміку і територіальну організацію рекреаційної діяльності. Рекреаційні потреби реалізуються в певних видах рекреаційної діяльності.

Більша частина області розташована в межах Поліської низовини, четверта частина – на Волино-Подільській височині в широколистянолісовій зоні.

За природними умовами область поділяють на три частини: північнополіську, південнополіську і лісостепову.

Північнополіська частина, яка займає 3/4 території, за рельєфом – плоска рівнина, яка в районі Ковеля і Любомля має невеликі підвищення і характеризується високою лісистістю, великими заболоченими площами, значною кількістю торфовищ.

Південнополіська частина лежить у межах Волинського пасма, що складається з багатьох ізольованих горбів різної форми. На сході зони лежить денудаційна рівнина, утворена воднольодовиковими відкладами. Широколистянолісова зона розташована в межах Волинської височини, поверхня якої порізана балками і річковими долинами.

На теренах Волинської області чітко виділяються два види ландшафтів – поліський і широколистянолісовий. Для поліських ландшафтних районів характерні велика лісистість,